

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

קרקעות, תכנון ובניה ושימור בירושלים- היבטים מעשיים של צדק
מעברי - 62373

תאריך עדכון אחרון 05-09-2019

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): סאמי ארשיד

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: sami.ershied@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יציע לימודים מעשיים של סוגיות מרכזיות בצדק מעברי, לצד לימודים בניהול סוגיות משפטיות בתחום זכויות האדם ובמיוחד זכויות חברתיות וכלכליות וכן יישוב סכסוכים. לימודים אלה יקנו לסטודנטים ידע שיאפשר להם ללמוד סוגיות משפטיות ופוליטיות מרכזיות ולהציע באמצעות נייר עמדה או עבודות שיחברו על ידי הסטודנטים, פתרונות לסוגיות ספיציפיות. לימודים עיוניים אלה יושלמו על ידי הדרכה מעשית של הסטודנטים, בקבוצות קטנות של 2-4 סטודנטים בכל קבוצה שתתמקד כל אחת מהן באחת הבעיות הקיימות בעיר ירושלים בתחום זכויות במקרקעין. ההדרכה המעשית תכלול הכוונה בבחירת הסוגיה שתטופל על ידי הקבוצה ויישום כלים של צדק מעברי ובמיוחד נסיון ממקומות אחרים בעולם כדי להביא לפתרון הסוגיה או גיבוש הסכמה בענינה. הסוגיות שייבחרו יהיו כאלה הנמצאות בלבו של הקרע היהודי - ערבי או הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ושלגביהם יש דוגמאות דומות במקומות אחרים בעולם, שם עברו תהליך של פיוס או השלמה או פתרון.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס היא לשלב לימודים תיאורטיים של צדק מעברי עם התנסות יישומית של עקרונות צדק מעברי בקונפליקטים וסוגיות משפטיות הקיימות בארץ. הקורס המוצע נועד לחשוף את הסטודנטים לסוגיות משפטיות בתחום הקרקעות, תכנון ובניה ושימור בירושלים, שיש להן תפקיד משמעותי וההתמודדות עמן בעלת חשיבות גדולה ליצירת פתרונות מסוכמים ויישום עקרונות צדק. כאשר אנו מצויים במגוון רחב של תיאוריה אקדמית בתחום הצדק המעברי ולימוד של נסיון יישום תהליכי צדק מעברי הן באמצעות פיוס והן באמצעות השבת זכויות, הקורס יציע מבחר של מקרי בוחן שניתן לקיים בהם הליכים של צדק מעברי כפי שנעשה במקומות אחרים בעולם. המציאות הישראלית מזמנת אינספור סוגיות הנובעות מהסכסוך הישראלי-פלסטיני והקרע היהודי-ערבי. חלק גדול מסוגיות אלה הן תולדה של תהליכים משפטיים שננקטו לצד החלטות פוליטיות ויצרו סוגיות משפטיות, שחלקן הגיעו לבתי המשפט וחלקן טרם הגיע להכרעת בית המשפט. הקורס המוצע ינסה להפגיש את הסטודנטים עם סוגיות בבסיס הסכסוך הישראלי-פלסטיני והקרע היהודי-ערבי, ויעניק להם אפשרות להציע פתרונות לסוגיות אלה מהמקובל בתחום הצדק המעברי ונסיון אומות אחרות בעולם.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים יתבקשו לחבר עבודה אקדמית שתנתח את אחד הסכסוכים הקיימים בעיר ירושלים ולהציע מתווה לפתרון הסכסוך. העבודה תחובר על ידי קבוצות של עד 4 סטודנטים ותבחן היבט ספיציפי של הסכסוך ותציע פתרון מעשי מתחום הצדק המעברי שלדעת הסטודנטים יכול ליישב את הסכסוך.

דרישות נוכחות (%) :
חובה

שיטת ההוראה בקורס: סדנא של דיון על סוגיות המועברות בקורס וחומר קריאה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

הקורס יתמקד בהתמודדות ונסיון ליישוב סכסוכים ו/או פתרון סוגיות, באמצעות כלים אקדמיים של צדק מעברי. אי לכך, הקורס יציע לסטודנטים מגוון של מקרי בוחן מהמציאות הירושלמית, ויבקש לאפשר לסטודנטים לנסות ולהביא לשמירה על זכויות האדם הבסיסיות, כולל זכויות חברתיות וכלכליות, במציאות פוליטית מורכבת. כך למשל, הקורס יכלול דיון במקרים הבאים:

א. המציאות המורכבת בסילוואן, כאשר באותו מרחב גיאוגרפי מתגוררים תושבי וואדי חלווה עם מתיישי "עיר דוד" והגן הלאומי המתנהל במקום כנחלה היסטורית המנותקת מהמציאות העכשווית. אזור זה רוחש בהליכים משפטיים, תכנוניים ופוליטיים רבים. הוא זירה להתנגשויות יומיומיות. כאן ייחשפו הסטודנטים למדיניות התכנון שננקטה בירושלים מאז שנת 1967 ועד היום. הסטודנטים ילמדו על העיר העתיקה בירושלים והאזורים הסובבים אותה. כיצד מתקיימת עיר דוד בתוך מרחב פלסטיני מאוכלס. הקורס יכלול מפגש עם נציגים של מתיישי עיר דוד ועם נציגי התושבים הפלסטינים. אף ננסה להביא מרצה אורח מרשות העתיקות שידבר על העבודה של רשות העתיקות ורשות הגנים הלאומיים במקום. כאן ייפגשו הסטודנטים עם הסוגיות של חופש הדת והפולחן בירושלים. הקרבה של סילוואן ועיר דוד לעיר העתיקה קשורה גם לחופש הגישה למקומות הקדושים שבתוך העיר העתיקה. נלמד על הסטטוס קוו ומדיניות השינוי הרצויה בסטטוס קוו.

ב. סוגיות בנכסי נפקדים ופליטות: העיר ירושלים מאכלסת עשרות אלפי פליטים. חלקם הגדול הם פליטים פלסטינים, שהחוק הישראלי אינו מאפשר להם לתבוע זכויות בנכסיהם שנשארו בתוך גבולות הקו הירוק. מיעוטם של פליטים אלה הם פליטים יהודים שבשנת 1948 נטשו את נכסיהם שבחלק המזרחי של ירושלים. זכויות הפליטים האחרונים זכו וזוכות להתייחסות שונה בחוק הישראלי. האם ניתן לשאוף לשוויון במשפט? מקרה מובהק של סוגיה זו בירושלים קיים בשכונת שייח ג'ראח. משם יצאו פליטים יהודים בשנת 1948 ובמקומם אוכלסו פליטים פלסטינים שעברו לחלק המזרחי של ירושלים במהלך או בעקבות המלחמה בשנת 1948. לאחרונה נושא זה נמצא בשיח האקדמי ובהתדיינות משפטיות. מיכאל בן יאיר, היועץ המשפטי לשעבר, יוזמן לדיון על הסוגיות המתעוררות בשיח ג'ראח. הסטודנטים ילמדו על הסוגיות השונות של נכסי נפקדים ויציעו הסדר רצוי בסוגיה מורכבת זו.

ג. הסדרת הקרקעות, רישום הזכויות בספרי המקרקעין והסדרת הסחירות של נכסי הדלא נידי בירושלים המזרחית, הן אחת הבעיות האקוטיות איתן מתמודדים התושבים בירושלים המזרחית. הרשויות אינן מצליחות למצוא פתרון המניח את הדעת להעדר הרישום של הזכויות במקרקעין בירושלים המזרחית. בנוסף, זוהי אחת מסוגיות המחלוקת הקשות ביותר בין האוכלוסיה הערבית לבין רשויות השלטון בישראל. הסטודנטים יקבלו הזדמנות לבחון את המצב הסטטוטורי של הקרקעות בירושלים המזרחית, את המצב התכנוני ואת אפשרויות הפיתוח של ענף הנדל"ן בירושלים המזרחית. כאן נלמד לעומק על ההזדמנויות והקשיים שהמשפט והשלטון מציבים בפני פיתוח מיזמי נדל"ן או מיזמי מגורים לאוכלוסיה הפלסטינית בירושלים המזרחית. הסטודנטים ילמדו על תכניות המיתאר השונות לרבות המדיניות התכנונית הכללית והקשר שלה למדיניות האיוון הדמוגרפי. בענין זה נזמין את פרופ' משה עמירב, מחבר הספר סינדרום ירושלים, שידבר עם הסטודנטים ויחלוק עמם מנסיונו כיועץ ראש העיר לשעבר, טדי קולק. אפשר כאן להוסיף ולחשוף את הסטודנטים למחלוקות הקיימות בענייני הקרקעות בנגב וסוגיות הכפרים הבלתי מוכרים. כאן הם יקבלו הזדמנות להשוות את המתקיים בירושלים למקומות אחרים בארץ.

ד. יחסי השכנות בין האוניברסיטה העברית לבין בני ליפתא הגרים בבתייהם בתוך מיתחם מעונות הסטודנטים "אידלסון" הם סוג של זה נהנה וזה חסר. המעונות הוקמו על הקרקעות שהופקעו מהתושבים בשנת 1967. גם אותן שש משפחות שהמשיכו לגור בבתייהן בתוך המיתחם שבו נבנו המעונות נתבקשו בסוף שנות השבעים של המאה הקודמת לעזוב את בתייהם כדי לבנות עוד מעונות. התערבות של מרצים מהאוניברסיטה מנעה את הפינוי. יחד עם זאת המשפחות הפלסטיניות ראו כיצד

קמו לידם בנינים המתנשאים למספר קומות, והם לא יכלו להוסיף עד היום לבנה אחת לבתיהם, כי הודעת ההפקעה מעולם לא בוטלה ולא אושרה על ידי הרשויות שום תכנית שיכולה לאפשר בניה נוספת. הקורס יציע לקבוצת הסטודנטים שיבקשו לבחון מקרה זה, ללמוד את שורשי הבעיה ולנסות להביא לפיתוח מתחם המגורים הזה באופן ששני הצדדים ייהנו ממנו.

חומר חובה לקריאה:

ברקוביץ' ברק, "מה נורא המקום הזה!", קדושה, פוליטיקה ומשפט בירושלים ובמקומות הקדושים. ירושלים, 4000.

עמירב משה, סינדרום ירושלים, ירושלים 2010.
גוטוויין דניאל ומנחם מאוטנר, "משפט והיסטוריה: מחקר, פוליטיקה, תרבות", בתוך: הנ"ל, משפט והיסטוריה, (ירושלים, תשנ"ט

ג'מאל אמל, "בין מולדת, עם ומדינה: פטריוטיזם בקרב המיעוט הפלסטיני בישראל", פטריוטיזם, אוהבים אותך מולדת, בעריכת אבנר בן-עמוס ודניאל בר-טל, תל-אביב, 4002, עמ' 254-366,

גרוס אייל, "זכות הקניין כזכות חוקתית וחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו", מקרקעין בישראל: בין הפרטי ללאומי, בעריכת חנוך דגן, תל-אביב, 0666, עמ' 41-54.

זמיר איל, ואיל בנבנשתי, "הקניין הפרטי בהסדר השלום הישראלי-פלסטיני", מקרקעין בישראל: בין הפרטי ללאומי, בעריכת חנוך דגן, תל אביב, תש"ס עמ' 511-050.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 20 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 60 %
הגשת תרגילים 0 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: